

« הרב יהודה יונגסטור

דין התראה

ראשי פרקים

מבוא

א. מקורות דין התראה

ב. התראה לחבר – שיטת הרמב"ם

ג. 'עד שיתיר עצמו למיתה'

ד. התראה מפי עצמו

מבוא

שתיים מן האוקימתות המוצעות בגמרא לביאור מחלוקת ר' מאיר וחכמים, אם מוציא שם רע נידון בשלשה (ר"מ) או בכ"ג (חכמים), עוסקות בדין התראה. וז"ל הגמרא:

אביי אמר: דכולי עלמא חיישינן ללעזו ומשום כבודן של ראשונים. הכא [בפלוגתא דמתניתין] במאי עסקינן, כגון [שהביא עדים בתחילת הזמנתו לדין, דתו ליכא למיחש סהדי אחריני, והני אמרי באפי תלתא] דאתרו בה [מיתה] סתם [ולא הזכירו לה סקילה כדין נערה המאורסה. ר' מאיר סבר: תו ליכא הכא דיני נפשות, ובהני שלשה סגי למידן דיני ממונות דכתובה, דכי נמי יוזמו – ישלם מאה כסף, ורבנן סברי: כיון דאתרו בה מיתה, דיני נפשות איכא ומיקטלא], והאי תנא הוא, דתניא [גבי מסית, דרחמנא אמר (דברים יג) 'לא תחמול ולא תכסה' ונהרג בלי התראה על ידי הכמנת עדים –]. ושאר כל חייבי מיתות שבתורה אין ממיתין אותם אלא בעדה [- עשרים ושלשה] ועדים והתראה, ועד שיודיעוהו [עדין בשעת התראה] שהוא חייב מיתה בבית דין [אם יעבור עבירה זו, ומיהו אף על גב דלא מזכרי ליה איזו מיתה, התראה היא - ומחייב, כרבנן].

רבי יהודה אומר: עד שיודיעוהו באיזה מיתה הוא נהרג.

רב פפא אמר: הכא [כגון שהביא עדים עמו בתחלת הזמנתו לדין, ואמרו שלא התרו בה לפי ש]באשה חבירה עסקינן [ולא הוצרכנו להתרות בה], וקמיפלגי בפלוגתא דרבי יוסי בר יהודה ורבנן, דתניא:

רבי יוסי בר יהודה אומר: חבר אין צריך התראה, לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד [שלא יוכל לומר סבור הייתי שמתור. ר' מאיר סבר, אף על גב דחבירה היא לא מיקטלא, הלכך לא צריכין לאיכנופי תו עשרים ושלשה, אלא שלשה לדון דיני ממונות דכתובה. ורבנן סברי כר' יוסי בר' יהודה].

סנהדרין ח, ב'¹

לפנינו שתי מחלוקות תנאים. האחת, בין חכמים לר' יהודה – האם יש להתרות באופן כללי שהעבירה מחייבת מיתה, או שיש צורך בהתראה הכוללת את סוג המיתה; השניה – האם חבר צריך התראה.

בהמשך הסוגיא מובאת אוקימתא נוספת:

1. הכתוב בסוגריים מרובעים הוא פירוש רש"י על הסוגיא. וכן להלן.

ואיבעית אימא, כגון שהתרו בה אחרים ולא התרו בה עדים, וקמפלגי בפלוגתא דרבי יוסי ורבנן, דתנן:
 רבי יוסי אומר: לעולם אינו נהרג עד שיהו פי שני עדיו מתרין בו, שנאמר 'על פי שנים עדים'.

שם ט, ב

לפנינו, אפוא, מחלוקת שלישית הנוגעת להתראה: האם העדים עצמם צריכים להתרות או שמא גם אחרים.

א. מקורות דין התראה

הגמרא בפרק חמישי דנה במקורות דין התראה:

אמר עולא: מניין להתראה מן התורה? שנאמר: 'ואיש אשר יקח את אחתו בת אביו או בת אמו וראה את ערותה'. אטו בראיה תליא מילתא? [משום דראה אותה מחייב?] אלא: עד שיראוהו טעמו של דבר [שהיא ערוה לו, והאי קרא גבי כרת כתיב, ו]אם אינו ענין לכרת, [דהא דין שמים הוא ולא בעי התראה, דקמי שמיא גליא אם שוגג הוא או מזיד, תנהו ענין ל]התראת[מלקות [דשייך באחותו].

דבי חזקיה תנא: 'וכי יוד איש על רעהו להרגו בערמה' – 'וכי יזיד', מנא ידעינן? אלא [שהתרו בו ועדיין הוא מזיד. לישנא אחרינא: 'ואם הזיד' לא נאמר, אלא 'וכי יזיד', משמע – תמיד הוא בודונו. זה עיקר].

דבי רבי ישמעאל תנא: 'המצאים אתו מקשש עצים' – 'שקישש עצים' לא נאמר אלא 'מקושש' – לאחר שראוהו ומצאוהו היה מקושש. ומה טעם תלוי בכך? אלא [שהתרו בו ועדיין הוא מקושש].

דבי רבי תנא: 'על דבר אשר ענה' – על עסקי דיבור [=התראה].

וצריכא: דאי כתב רחמנא 'אחתו', הוה אמינא חייבי מלקות [- 'אחותו', דאינה מיתה אלא מלקות] – אין, חייבי מיתות [דחמירי] – [אימא] לא [ליבעי -] כתב רחמנא 'כי יזד'. ואי כתב רחמנא 'וכי יזד', הוה אמינא הני מילי סייף, דקיל, אבל סקילה, דחמורה, אימא לא – צריכא.

ותרתי בנסקלין, מקושש ונערה המאורסה, למה לי?

לרבי שמעון [דאמר שריפה חמורה] – לאתויי נשרפין [ולא אתו נשרפין מנסקלין בהתראה, משום דאי אמר בנסקלין שהן קלין כתב קרא אחרינא לאתויי נשרפין באם אינו ענין]. לרבנן – מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא.

ולכתוב רחמנא בנסקלין וליתו הנך [מלקות וסייף] וליגמרו מיניה!

הכא נמי, מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא.

התיר עצמו למיתה, מנא לן?

אמר רבא ואיתימא חזקיה: אמר קרא (דברים י"ז) 'יומת המת' – 'המת' משמע כבר הוא כמת קודם שבא לבית דין [- עד שיתיר עצמו למיתה] [בפיו].

שם מ, ב - מא, א

יש לעיין בדרשת עולא:

א. נקודת האחיזה של הדרשה אינה מובנת, הלא ברור כי 'וראה את ערותה' הוא לשון

ביאה!

ב. דרשת עולא בנויה משני חלקים. בראשון טוען עולא, כי הפסוק רומז להתראה. בשני טוען עולא, כי ההתראה דרושה מחמת עונש המלקות ולא מחמת עונש הכרת. הטענה השניה מבוססת על דרשת 'אם אינו עניין, וכתב רש"י, כי התראה אין לה עניין לכרת משום 'דקמי שמיא גליא אם שוגג הוא או מזיד'. סברא זו אינה מובנת, שהרי זו לכאורה שיטת ר' יוסי בר' יהודה בלבד, ואילו לחכמים החולקים עליו, התראה היא דין העומד לעצמו כתנאי לענישה, וא"כ לפי רבנן דר' יוסי בר' יהודה מניין שאין צורך בהתראה לכרת?

ג. הצריכותא בין דרשת עולא לדרשת דבי חזקיה אינה מובנת: מהי הסברא לומר, שבמלקות יש צורך בהתראה ואילו במיתה אין צורך? אדרבה, כיוון שנפשות חמירא, אם התורה אינה מתירה להלקות ללא התראה, מדוע שתתיר להמית אדם ללא התראה?

וצריך לומר, כי לפי דרשת עולא, התראה היא חלק ממעשה העבירה, ומעשה עבירה ללא התראה אינו מעשה שמחייב עונש, ולכן יש הו"א לומר, כי בנפשות, דחמירי, המעשה הוא מעשה עבירה גם ללא התראה. ליתר ביאור: בכל מעשה עבירה יש שתי עולות, המעשה עצמו והמרי כנגד צו ה'. מבחינת המרי כנגד ה', אין הבדל בין קלות לחמורות, וא"כ ההבדל הוא מבחינת המעשה עצמו: הקלות הן עבירות מצד המרי, והחמורות – גם מצד המעשה עצמו. והנה, השורש 'ראה' מציין הבנה, ראיית השכל (ראה מורה נבוכים, א, פד). דרשת עולא נאחזת בכך, שהתורה בחרה לתאר את הביאה בשורש המלמד על הבנה, והמשמעות היא, שעבר את העבירה תוך שהוא מודע לחומרת מעשהו, היינו – מרד. ומכיוון שפעמים אף ת"ח עלול להישטף בתאוה שתשכיח ממנו את הבנת הלב, כי יש במעשהו מרד, לא ניתן להעניש ללא התראה, המוודאת כי אכן העובר מעדיף את תאוותו על פני צו ה'.

נוכל לומר מעתה, כי לעצם סברת 'שלא נתנה התראה אלא כדי להבחין בין שוגג למזיד' מודים גם חכמים דר' יוסי בר' יהודה, ולא נחלקו אלא מהו המזיד האמור: ר' יוסי בר' יהודה סבור, שמזיד הוא כל מי שיודע עקרונית שהוא עובר עבירה. אולם חכמים סבורים, שרק מי שעובר עבירה שיש בה גם מרד, נחשב מזיד. לכן, כאשר העבריין הוא חבר, לפי ר' יוסי בר' יהודה אין צורך בהתראה, אולם לפי חכמים, כיוון שגם חבר, היודע שהמעשה הוא אסור, עשוי לשכוח בשעת העבירה שיש בכיצועה משום מרד, צריך התראה, וצריך לומר 'אעפ"כ'. ברור, אפוא, שחיוב כרת אין מקום להתראה בין אם נפרש כר' יוסי בר' יהודה ובין אם נפרש כרבנן, שהרי כך או כך כלפי שמיא גליא אם שוגג הוא או מזיד, וברור שדברי רש"י בביאור דרשת עולא אינם דוקא לר' יוסי בר' יהודה.

לאור האמור נבוא לבאר את הצריכותא: ההו"א לומר, כי רק בחייבי מלקות בעינן התראה היא, שבעבירות קלות המעשה עצמו אינו חמור דיו כדי להעניש, ויש צורך במרי משמעותי כדי להעניש, ומרי משמעותי הוא רק כשהוא רואה [=מבין] בשעת עבירה שהוא מורד, ולשם כך בעינן התראה. אולם בחמורות, שם המעשה עצמו חמור, יתכן כי העונש בא גם ללא מרי משמעותי, ולכן אין צורך בהתראה, קמ"ל, שללא המרכיב של מרי אין מקום לענישה כלל, וחומרת החפצא של המעשה משפיע על חומרת העונש ולא על עצם הענישה, שהיא תלויה במרי.

ב. התראה לחבר – שיטת הרמב"ם

פסיקת ההלכה של הרמב"ם במחלוקת חכמים ור' יוסי בר' יהודה מעוררת תמיהה גדולה. דבריו בעניין זה מופיעים בהל' סנהדרין ובהל' איסורי ביאה. בהל' סנהדרין כתב:

אחד תלמיד חכם ואחד עם הארץ צריך התראה, שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד, שמא שוגג היה.

משנה תורה, הלכות סנהדרין יב, ב

ובתחילת הלכות איסורי ביאה כתב:

ואפילו היה העובר תלמיד חכם אין ממיתין ולא מלקין עד שתהיה שם התראה, שלא נתנה התראה בכל מקום אלא להבחין בין שוגג למזיד.
שם, הלכות איסורי ביאה א, ג

הקושיא זועקת: כיצד פוסק הרמב"ם כרבנן, שחבר צריך התראה, ומנמק באמצעות טעמו של ר' יוסי בר' יהודה, הסבור כי חבר אינו צריך התראה? וז"ל הרב המגיד:

ורבינו כתב הלשון הנזכר בגמרא בדברי ר"י, ופי' לשונו הוא: שלא ניתנה התראה אלא להבחין המעשה אם נעשה בשלימות כוונה ומחשבה או אם הוא שוגג בשום דבר, כגון שלא ידע שזו היא ערוה או דבר אחר ופירוש הלשון הנזכר בגמרא הוא שלא נתנה התראה אלא להבחין אם הוא שוגג בידיעת עונש המעשה או לא ות"ח מן הסתם יודע הוא הדבר, ולפי שראיתי בזה משיגים על דברי רבינו ביארתי לשונו והחילוק שיש בין לשונו ובין לשון הגמרא.

מגיד משנה, שם

והכס"מ כתב בדרכו של המ"מ:

וי"ל, דלרבנן נמי הויא התראה להבחין בין שוגג למזיד, אלא דהוי בגוונא אחריתי, דחבר וע"ה שוין בו, כגון להודיע שחתיכה זו חלב או שהיום שבת. ואחר שכתבתי זה מצאתי לרב המגיד שכתב כיוצא בזה בתחלת הלכות איסורי ביאה.
כסף משנה, הלכות סנהדרין יב, ב

והדברים אינם מובנים כלל, שהרי לשיטתו אין מחלוקת כלל בין רבנן ור' יוסי בר' יהודה: וכי יתכן שלפי ר' יוסי בר' יהודה חבר אינו צריך התראה במקרה שלא ברור שהוא יודע כי היום שבת או שהחתיכה היא של חלב? ואם כן, במקרה כזה – לכ"ע חבר צריך התראה, ובמקרה שהספק אם החבר יודע את הדין לכ"ע אינו צריך התראה!

וצריך לומר, כי המ"מ סבר שהרמב"ם פוסק כר' יוסי בר' יהודה, ואכן, לפי חכמים צריך חבר התראה תמיד, והרמב"ם אינו סבור כן, אלא שכיוון שהלכה כר' יוסי בר' יהודה, ואף לדעתו חבר צריך התראה במקרה שבו השגגה היא בידיעת המציאות. אלא שלכך אין כל רמז בלשון הרמב"ם.

אכן, הרדב"ז מציע דרך אחרת וז"ל:

וקשיא לי: היכי נקט רבינו האי טעמא גופיה למ"ד אחד ת"ח ואחד ע"ה צריכין התראה? וי"ל דלתרווייהו חד טעמא, אלא בהא פליגי, דלר' יוסי בר' יהודה ת"ח לא מצי למימר שוגג הייתי כיון שהוא יודע הדבר אבל ע"ה מצי למימר שוגג הייתי, ולתנא דפליג עליה ס"ל דת"ח נמי מצי למימר שוגג הייתי, הילכך אף ת"ח צריך התראה, והכי קי"ל. וטעמא רבה איכא, דנהי שהוא חכם ויודע שדבר זה אסור לעשותו ומתחייב עליו מלקות או מיתה, מ"מ מצי למימר שכחתי בשעת המעשה או חשבתי שלא יעשה המעשה אשר נעשה, וטעיתי, וכן כל כיוצא בזה. הילכך, לסלק כל טעות צריך התראה.

רדב"ז, שם

ולפי שיטתו מחלוקת חכמים ור' יוסי בר' יהודה היא מעין מחלוקת במציאות, האם יתכן כי ת"ח שוכח את ההלכה.

ונבאר לבאר כוונתו על הדרך בה ביארנו לעיל: אכן, גם רבנן דר' יוסי בר' יהודה מודים, שלא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד, אלא שנחלקו מהו המזיד המחייב עונש. לדעת ר' יוסי בר' יהודה, כל מי שמודע למעשיו – הרי הוא מזיד. אולם לפי חכמים, רק מי שמורד בכך שמעדיף את תאוותו על פני צו ה' הוא המזיד שחייב עונש בידי אדם. לפיכך, ר' יוסי בר' יהודה סבור מכח טעם זה, שחבר אינו צריך התראה, שהרי הוא ודאי יודע מה הוא עושה. אולם רבנן סבורים, כי גם אם הוא יודע מה הוא עושה, עדיין לא הוכחה כוונת מרד, ולשם כך יש צורך בהתראה. מה שכותב הרדב"ז, כי גם ת"ח יכול לומר ששכח בשעת מעשה, אין הכוונה שלא ידע שהדבר אסור, אלא שעשה כן מתוך שתאוה אפפה אותו ולא מתוך מרד.

ולפי זה ברור כיצד מנסה ר' יוסי בר' יהודה להוכיח כשיטתו לאור סברת 'שלא נתנה התראה...': כיוון שסברא זו מקובלת גם על חכמים, פונה אליהם ר' יוסי בר' יהודה לפי שיטתם – כיוון שגם לשיטתם לא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד, אודו לי שחבר אינו צריך התראה! והדברים ברורים ונהירים, וגם אם לא לכך כיוון רדב"ז, כך נראה בדעת הרמב"ם.

ג. 'עד שיתיר עצמו למיתה'

במשנה:

היו בודקין אותן בשבע חקירות: באיזו שבוע [של יובל], באיזו שנה [של שבוע], באיזו חודש, בכמה בחדש [בעשרים או בעשרים וחמשה], באיזה יום [של שבת], באיזה שעה [של יום], באיזה מקום [שזו היא המועלת להביא את כל החקירות להזמה, דבלאו הכי לא מתזמין].

רבי יוסי אומר: באיזה יום, באיזה שעה, באיזה מקום.

מכירין אתם אותו [את ההרוג, שמא נכרי הוא, וזו אינה מן החקירות של הזמה אלא כל שאר בדיקות אינו אלא להכחיש שמא לא יאמר כדברי חבירו ותבטל עדותם - והוא והם פטורין אבל מן החקירות של הזמה אי אתה מוצא יותר משבעה, כדאמרין בגמרא], התרתם בו.

סנהדרין מ, א

ובגמרא מובאת ברייתא אודות הבדיקות:

תנו רבנן: מכירים אתם אותו, נכרי הרג ישראל הרג, התריתם בו, קיבל עליו התראה [- יודע אני שכן אני מזהר שלא לעשות], התיר עצמו למיתה [- שכשהתרתם בו, 'אל תעבור שאתה מתחייב מיתה פלונית', הוא אומר 'על מנת כן אני עושה'. דאם לא הפקיר עצמו – אינו נהרג, כדלקמן (מא ע"א)], המית בתוך כדי דיבור [= כדי שאילת שלום. שאם שהה לאחר התראה יותר מכדי דיבור, איכא למימר שכבר שכח התראה].

שם מ, ב

הברייתא מבחינה בין השאלה אם העבריין קיבל את ההתראה לבין השאלה האם העבריין התיר עצמו למיתה. לפי החילוק שכתבנו לעיל נראה, כי קבלת ההתראה עניינה הוכחה שהעבריין יודע שהמעשה אסור, והתרה למיתה עניינה הוכחה שיש במעשיו מרי. ולפ"ז, השאלה אם התיר עצמו למיתה אינה לדעת ר' יוסי בר' יהודה. אכן, ללא מה שכתבנו יש לומר, שאף ר' יוסי בר' יהודה דורש שיתיר עצמו למיתה, אלא שחבר הרי הוא כמי שהתיר עצמו בעצם מעשיו.

ונראה, כי הדברים תלויים בחקירה מהו עניינה של התרת עצמו למיתה, האם יש כאן דין נפרד מדין התראה, או שזו השלמה של דין התראה. והנה, רבא (בסוף הסוגיא שהבאנו לעיל) דורש שיש צורך שיתיר עצמו למיתה מכח הפסוק 'יומת המת', ולכאורה משמע מדבריו כי זהו דין העומד לעצמו. אולם אשר לומר, כי דרשה זו אינה אלא סימן, המגלה אודות מהותה של התראה, ולא סיבה.

אכן, הרמב"ם פוסק, כי יש צורך שיתיר עצמו לעונש ולא רק למיתה, שכן כתב:

מי שעבר על איסור כרת או מיתת בית דין, והתרו בו, והרכין בראשו או שתק ולא קבל עליו התראה – אין הורגין אותו, כמו שביארנו, ואין מלקין אותו. משנה תורה, הלכות סנהדרין ית, ה

וכן משמע בפרק יב, שכן גם שם כורך הרמב"ם מיתה ומלקות כאחד, וז"ל:

וכיצד מתרין בו? אומרין לו 'פרוש' או 'אל תעשה', שזו עבירה היא וחייב אתה עליה מיתת בית דין או מלקות'. אם פירש – פטור, וכן אם שתק או הרכין בראשו – פטור. ואפילו אמר 'יודע אני' – פטור, עד שיתיר עצמו למיתה, ויאמר 'על מנת כן אני עושה', ואח"כ יהרג.

שם יב, ב

ואף שבסופם של הדברים הזכיר רק מיתה, כיוון שבתחילת דבריו כתב 'וחייב אתה עליה מיתת בית דין או מלקות', נראה שכוונתו גם בסוף ההלכה, שאם לא התיר עצמו למלקות – אינו לוקה, וחדא מתרתי נקט. וכך כתב גם הלח"מ, וז"ל:

ומדכלל רבינו מלקות עם מיתה משמע דסבירא ליה דה"ה למלקות, דבעינן שיתיר עצמו ונ"קבל התראה. וכ"כ לקמן בפירוש בפיי"ח. וטעמו: משום דמלקות במקום מיתה עומדת. ובכלל הפרקים הבאים כשהזכיר המלקות לא הזכיר שום אחד מאלו התנאים מפני שסמך על מ"ש כאן ובפיי"ח.

לחם משנה, שם

ואף שכתב, כי טעמו של הרמב"ם הוא משום דמלקות במקום מיתה עומדת, לשיטתנו אנו נוכל לומר, כי טעמו הוא משום שדין יתיר עצמו הוא דין בהתראה ואינו דין לעצמו, ומכיוון שמלקות צריכות התראה, צריכות נמי שיתיר עצמו.

למרות מה שכתבנו, הפירוש הפשוט הוא, שהטעם לפיו לא נתנה התראה אלא כדי להבחין בין שוגג למזיד אינו אלא לשיטת ר' יוסי בר' יהודה, וחכמים אינם מקבלים אותו כלל. מהי, אפוא, סברת חכמים בדין התראה?

ונראה לומר, כי לפי שיטה זו, חכמים סבורים כי דין התראה הוא חלק מעקרונן 'והצילו העדה', היינו – להקשות על הטלת עונש מיתה. ולפי זה צריך לומר, שעיקרון זה חל לא רק על מיתה אלא גם על מלקות [אלא שלפי דרך זו, הצורך בהתראה מובן יותר במיתה ולא במלקות, וא"כ שוב קשה לבאר את הצריכותא, ממנה עולה, כי יש סברא לחייב התראה במלקות ולא במיתה].

כך או כך, בשיטת ר' יוסי, הסבור כי התראה חייבת להיות מפי העדים, ברור כי דין התראה הוא גזה"כ מטעם והצילו העדה, והתורה גזרה כללים "שרירותיים" להכשר התראה, ומה שאינו עומד בכללים אלה – לא נחשב התראה כלל.

לאור האמור, נוכל לומר כי יש שלוש סברות אפשריות בדין התראה:

- א. סברת ר' יוסי בר' יהודה: התראה באה להבטיח כי העובר יודע מה שעושה.
- ב. סברת חכמים ע"פ הרמב"ם: התראה באה להבטיח, כי יש בעבירה משום מרד.
- ג. סברת ר' יוסי, וסברת חכמים ע"פ שאר ראשונים: התראה היא "גזירת הכתוב", כדי למעט בעונשין.

ד. התראה מפי עצמו

בשיטת חכמים דר' יוסי, המכשירים התראה מפי אחרים שאינם העדים עצמם, שנינו:

ואמר רבא: מתרה שאמרו – אפילו מפי עצמו, ואפילו מפי השד.

מכות ו, ב

וכתב רש"י:

מפי עצמו - ההרוג עצמו התרה בו.

רש"י, שם

ויש לעיין מה דין התראה שהתרה ההרוג את עצמו, היינו, שהתיר עצמו למיתה מבלי שהתרו בו. ולכאורה, בין לטעם ר' יוסי בר' יהודה ובין לטעם חכמים אליבא דהרמב"ם, כיוון שהתיר עצמו למיתה הרי יודעים אנו כי הוא מזיד בשתי משמעויות המושג, כפי שהתבאר לעיל, וא"כ, מדוע הדגיש רש"י, כי הכוונה להתראה מפי ההרוג? וביותר קשה: אם מדובר שההרוג התרה, מאי 'אפילו' דקאמר רבא?

אכן, הרמב"ם פירש, שהכוונה להורג שהתרה בעצמו, וז"ל:

ובין שהתרה בו אחד מן העדים, ובין שהתרה בו אחר בפני עדים, אפילו אשה או עבד, אפילו שמע קול המתרה ולא ראהו, ואפילו התרה בעצמו – הרי זה נהרג. משנה תורה, הלכות סנהדרין יב, ב

והדברים מתאימים לשיטת הרמב"ם. אכן, אם נפרש שלא כרמב"ם, ונאמר כי התראה היא גזה"כ משום והצילו העדה, אפשר לומר שההגדרה של התראה היא שתבוא מגורם חוץ ולא מן המותרת עצמו.

מעתה, שיטת רש"י אינה כשיטת הרמב"ם, ולדעתו גם חכמים דר' יוסי סבורים, שהתראה אינה מסברא אלא גזה"כ כדי למעט בעונשין, ולדעתו, רק ר' יוסי בר' יהודה סבור כי התראה היא מסברא.

והנה, לעיל חקרנו אם דין עד שיתיר עצמו למיתה הוא דין בפנ"ע או שהוא סיום דין התראה, וביארנו, כי אם נאמר שהתראה היא מסברא, הרי שדין יתיר עצמו למיתה הוא סיומה של התראה, ואם התראה אינה מסברא, דין יתיר עצמו למיתה הוא דין בפנ"ע, והוא דין מיוחד לעונש מיתה בלבד. כיוון שכך, אם לדעת רש"י חכמים דר' יוסי בר' יהודה סבורים כר' יוסי, שהתראה אינה סברא אלא גזה"כ כדי למעט בעונשין, גם הוא סבר שדין יתיר עצמו למיתה הוא דין בפנ"ע, ואם ההורג יתרה בעצמו הרי שאף כי התיר עצמו למיתה – התראה אין כאן! לכן נאלץ רש"י לבאר, כי מותרה מפי עצמו הוא מותרה מפי ההרוג.

לעומתו, הרמב"ם סבר כי לכ"ע פרט לר' יוסי, התראה היא מסברא, ואין הלכה כר' יוסי, ממילא דין התיר עצמו למיתה הוא מטעם דין התראה, וברור כי כשהתיר עצמו למיתה ללא התראה נוספת – אין לך התראה גדולה מזו.

וראה לעיל (סוף אות ג), שם הראנו כי לדעת הרמב"ם דין יתיר עצמו הוא גם במלקות, ולפי מה שכתבנו כאן, הסברא פשוטה – אם לא יתיר עצמו לעונש, מניין לנו ששקל מעשיו ופועל מתוך מרי?